
DANNE NORDLING:

RELIGIONERNAS ALLMÄNGILTIGA ETIK

När det gäller att göra framsteg i den deskriptiva moralforskningen är det fruktbart att skilja mellan religiösa regler och moraliska föreställningar. Hur illa det kan gå om man blandar ihop etik och religion visar inte minst Herodotos' berättelse om olikheterna i grekernas och indiernas begravningsseder. Om etik behandlas som något vidskepligt religiöst är det lätt hänt att nihilisterna utan protester får kasta ut barnet med badvattnet.

Trots att forskningen i komparativ etik är förvånansvärt knapphändig vågar sig dock Göran Bexell i uppsatsen *Religionernas etik, gudslära och etisk relativism* på försöket att jämföra olika religioners grundläggande moralregler. (Uppsatsen är ett av 13 bidrag till boken *Etik, religion och samhälle*). Analysen är inte särskilt djupgående men det är påfallande hur samstämmigt moralen syftar till att befrämja den socialt-mänskliga sam-

levnaden och motverka den för det gemensamma bästa skadliga självhävdelsen på andras bekostnad.

Inom islam, judendomen, kristendomen, hinduismen och buddhismen finns en gemensam kärna av negativa moralbud som Bexell konkret sammanfattar sålunda: Döda inte! Stjäl inte! Ljug inte! Bryt inte äktenskap! Utöva inte otukt! Dessutom finns ett antal positiva moralbud av allmän natur och för befördrande av den personliga karaktären. Intressant är dock de sociala krav som ställs genom moralbudet, vilka i Bexells sammanfattning lyder: Tag hand om föräldralösa, änkor, fattiga, vörda föräldrarna!

I samhällen utan socialförsäkringar är det naturligt att moralen ställer sociala krav utöver de grundläggande kraven att medborgarna inte skall skada varandra. Något krav på en självuppoffrande altruism eller en långtgående inkomstutjämning kan inte härledas från de sociala kraven. Enligt min mening avviker dock den kristna etiken från detta mönster genom den kategoriska

---

Etik, religion och samhälle. En festskrift till Ragnar Holte. Carl-Henrik Grenholm och Göran Lantz (red.), Nya Doxa 1992

---

betoningen att alla inkomster skall användas för att hjälpa de fattiga (t ex berättelsen om *Änkans sista skärv*). I uppsatsen *Kristen etik – finns det?* behandlar Eberhard Hermann dock inte alls denna problematik.

Vi får gå till Gunilla Hvarfners bidrag *Gyllene regelns mening* för att få en indirekt bekräftelse på den kristna etikens altruistiska särart. Många tror att den gyllene regeln är specifikt kristen men den förekommer som bekant i negativ eller positiv form i ett flertal religioner. En brist i Hvarfners översikt är att hon tror att den först omnämns av Konfucius när det i själva verket går att belägga den i ett indiskt diktverk tvåusen år före vår tideräknings början. Ytterligare en brist är att Hvarfners inte tar upp de själv-motsägelser som en konsekvent tillämpning av regeln leder till.

Detta kan illustreras med köproblemet. Den som står först i en kö skall erbjuda sin plats till den som står sist eftersom man själv gärna vill komma först om man skulle stå sist. Om alla resonerade så skulle kön naturligtvis stanna. Altruismen förutsätter därför en

mottagare av uppoffringarna som inte är altruist. Således är altruism inte en universaliserbar moralprincip. Bergspredikans krav på altruism enligt Lukas 6:31 får ohållbar och Hvarfners tolkning av den gyllene regeln orimlig.

En mera rimlig tolkning är i stället att man inte skall skada andra därför att man inte vill bli skadad själv, att man skall hålla avtal eftersom man själv vill att andra skall uppfylla sin del av avtalet, att tjänster skall belönas eftersom man själv vill bli belönad när man gör tjänster.

Min hypotes är att det är denna princip om ömsesidighet, vedergällning, gottgörelse och återgäld som är den fundamentala förutsättningen för att en avancerad ekonomisk civilisation skall kunna uppstå. Den kristna teologiska etiken med krav på långtgående altruism har aldrig omsatts i den praktiska moralen – möjligen med undantag för den politiskt bestämda välfärdsstatens tvångsregler. Dagens välfärdspolitiska sammanbrott kanske är den slutgiltiga bekräftelsen på att altruismens etik inte i längden kan fungera i praktiken.